

“Klassiklərim” seriyası

HÜSEYN CAVİD

**Mənim tanrım
gözəllikdir, sevgidir**

*Ağlanacaq bir hal idi
Özümüzə görəydük,
Dilimizin, dinimizin
Gəlməsinə gülürdük.*

Hüseyn Cavid

Mənim tanrım gözəllikdir sevgidir...

«JekaPrint»

Cavid H.

Mənim tanrım gözəllikdir sevgidir... / H. Cavid — «JekaPrint»,

ISBN 978-9952-8260-2-9

Kitaba Azərbaycan ədəbiyyatının söz və fikir zadəganı, yazıçı və dramaturq, Azərbaycan Şekspiri, gözəllik və sevgi şairi Hüseyn Cavidin (tam adı Hüseyn Abdulla oğlu Rasizadə : 1882–1941) “Peyğəmbər”, “Topal Teymur”, “İblis”, “Şeyx Sənan”, “Knyaz”, “Səyavuş” dramları və şeirləri daxil edilmişdir.

ISBN 978-9952-8260-2-9

© Cavid H.

© JekaPrint

Hüseyn Cavid

**MƏNİM TANRIM
GÖZƏLLİKDİR,
SEVGİDİR...**

Bakı · 2016

1

Hüseyn Cavid
Mənim tanrım gözəllikdir, sevgidir...

Kitab Klubu, 2016, 656 səh.

Kitaba Azərbaycan ədəbiyyatının söz və fikir zadəganı, yazıçı və dramaturq, Azərbaycan Şekspiri, gözəllik və sevgi şairi Hüseyn Cavidin (tam adı Hüseyn Abdulla oğlu Rasizadə : 1882–1941) “Peyğəmbər”, “Topal Teymur”, “İblis”, “Şeyx Sənan”, “Knyaz”, “Səyavuş” dramları və şeirləri daxil edilmişdir.

ISBN 978-9952-8260-2-9

© Kitab Klubu, 2016

Kitabı bu nömrələrə zəng etməklə əldə edə bilərsiniz

www.kitabklubu.org (012) 4898469, (050) 4049113

Zəka Kitab Evi (012) 5990154, (050) 5190454

2

PEYĞƏMBƏR

Dram – 4 pərdə

BİSƏT, DƏVƏT, HİCRƏT, NÜSRƏT

BİSƏT

Aydın və yıldıızlı bir gecə. Məkkə yaqınlığında Hira dağı...

Ətrafında mağaralar, yalçın qayalar, sarı enişlər, qorqunc uqurumlar... Peyğəmbər əli alnında dərin düşüncələrə dalmış... O, qırq yaşında, gözəl, vəqarlı bir sima... Alnı, köksü, omuzlarının arası geniş; rəngi gül rənginə mail əsmərimsi və nurani... Saçları nə pək qıvrıq, nə də pək düz; saqalı bir tutam, sıq və tam... Biləklər, qollar qalın və qüvvətli... Böyük başlı, hilal qaşlı, çəkmə burunlu, dəyirmi çöhrəli, orta boylu, iri kəmikli; kiprikləri uzun, iki qaşının arası açıq, fəqət bir-birinə yaqın. Gözləri qara və büycək... İştə o dalğın və

müəmmalı gözlər, gecənin sükutunu oqşayan həzin və bayılıcı bir ud zümzüməsini dinləyərək, uyuyur kibi, kəndindən keçmiş. Bu sırada pənbə, mavi, mənəksə nurlar içində altın qanatlı, füsunkar bir mələk göydən enər və ilahi bir ahənglə Peyğəmbərə xitab etməyə başlar.

M ə l ə k

Ulu dahi, sən ey böyük rəhbər!
Qalq, oyan! İştə hər tərəf, hər yer,
Həp təbiət dalıb da röyayə,
Cəlb edər ruhu şeirü sevdəyə,
Gecə, yıldızlarilə pürxülya,
Səni dinlər sükut içində fəza...

P e y ğ ə m b ə r

(başını qaldırır, heyrət və izzirab ilə)

Yenə röyamı gördüyüm əcəba?
Sən nəsin, söylə?

3

M ə l ə k

Bənmi? Hiç sorma!
Əzəliyyət şəfəqlərində açan
Tazə bir qönçə, pənbə bir yıldız.
Əbədiyyət üfüqlərində uçan
Tanrı qoynunda bəslənən bir qız.
Şeirü hikmət, zəka ilahəsiyim,
Ulu dahilərin nədiməsiyim.
Ayrı olsaq da iştə hər ikimiz
Bir rübabın inildəyən səsiyiz.

P e y ğ ə m b ə r

Nə için gəldin, anlamam, yenə sən?

M ə l ə k

(göyə doğru)

Ona qaldırmaq istərim səni bən.

P e y ğ ə m b ə r

Ah, sən daima gəlir də bana,
Sonra həp göstərirsin istiqna.
Bən kimim, söylə?! Sən nəsin? Göstər!

M ə l ə k

Bən mələk, sən də, sən də peyğəmbər.

P e y ğ ə m b ə r
(şaşqın, geri çəkilir)

Ya! Demək sən mələkmisin? Heyrət!

M ə l ə k
4

Bən sənim, sən də bən, şaşırma, əvət
Bən sənin əqlinim, fəqət daim
Şu qiyafətlə zahir olmadayım.

P e y ğ ə m b ə r

Gəl, yaqın gəl, aman, nə dilbərsin!
Yoq, saqın, gəlmə, dur, nə söylərsin?
Yenə sarsıldı müztərib ruhum,
Dur, aman, sanki qəlbi-məcruhum
Şevqü həsrətlə rəqs edər, sızlar,
Onu bir qəhr xəndə yaldızlar.
Qopuyor ta içimdə bir tufan,
Beynim atəş saçıb durur hər an.
Yanıyor bənliyim, düşüncələrim,
Çarə bul, yoqsa məhv olub gedərim.

M ə l ə k

Ən gözəl çarə: iştə əzmü səbat,
Olma əsla əsiri-hissiyat,
Bıraqıb əczi durmadan yüksəl,
Yüksəl, ey şanlı qəhrəman, yüksəl!
Ərşi-lahutə doğru aç şəhpər,
Daima yüksəl, ey böyük rəhbər!

P e y ğ ə m b ə r

Yoq, qanat yoq! Bən iştə bir aciz
Yolçuyum kimsəsiz, təsəllisiz.
Çevrəm ıssız mağaralar, yalçın
Qayalar, sarp enişlər, ah, azğın
Uçurumlar, alev saçan ovalar.
Ruhu qəsvətlə yıldırın havalər...
Bir çəmən yoq, aqar su yoq, heyhat!
Göz, qulaq burda duymaz eşqü həyat.

5

M ə l ə k

(göyə doğru)

Baq, şu əngin fəza, şu quytu dəniz...
Nə qadar xoş, nasıl gözəl, ləkəsiz...
Uçuşur hər tərəfdə yıldızlar...
Rəqs edər sanki nazənin qızlar.
Hər birər şeir, sən də bir şair,
Hər tamaşası eşqə aiddir.

P e y ğ ə m b ə r

Ah, şu elmasparələr sərpan
Gecə pək möhtəşəm... fəqət onu bən
Seyrə daldıqca sanki məhv olurum,
Qəlbim oynar da, çırpınır ruhum.
Anlamam bir şu ölçüsüz, şu dərin,
Şu qaranlıq, çiçəkli pərdə niçin?
Bəni yalnız düşündürən şu məal,
Hər bu, yalnız bu, daima bu sual.
Şu siyah çarşaf ən böyük əngəl,
Uça bilsəydim, iştə ən əvvəl
Onu yırtar da, parçalar da həmə
Qavuşurdum o hüsni-mütləqə bən.

M ə l ə k

Onu dərk etmək qolay... Ancaq
Ver içindən gələn sədayə qulaq.
Dinlə hər kainatı, seyr et, eylə,
Hər günəş ondan iştə bir şölə...
Hər ufaq zərrə, hər küçük yapraq
Sana söylər bu rəmzi pək parlaq.

P e y ğ ə m b ə r

Bəncə dünyada ən sevimli dilək

6

Ona qoşmaq, onunla birləşmək...

M ə l ə k

O da mümkün, düşün də haq yolu tut,
Atalardan qalan nə varsa unut!

Yıq xurafatı, əski bütləri qır,
Kim yol azmışsa haqqa doğru çağır.
Mərdivənlər yapıb könüllərdən,
Parla, yüksəl vücudi-mütləyə sən!

P e y ğ ə m b ə r

Öylə bir əsr içindəyim ki cihan
Zülmü vəhşətlə qavrulub yanıyor.
Yüz çevirmiş də Tanrıdan insan,
Küfrü haq, cəhli mərifət sanıyor.
Dinləməz kimsə qəlbi, vicdanı,
Məhv edən haqlı, məhv olan haqsız...
Başçıdır xalqa bir yığın canı,
Hər münafiq, şərəfsiz, əxlaqsız.
Gülüyor nurə daima zülmət,
Gülüyor fəzlə qarşı fisqü fücür.
Ah, ədalət, hüquq və hürriyyət
Ayaq altında çignənib gediyor.

M ə l ə k

Əlverir səndə olsun əzmü səbat,
Şu qaranlıq mühiti, get, parlat!
Haqqı anlat da, olma hiç məyus.

P e y ğ ə m b ə r

Bəni bir kimsə dinləməz əfsus.

M ə l ə k

7

Tanrı fərmanıdır bu, get söylə!

(Göyə işarətlə)

Söylə ancaq onun lisanilə.
P e y ğ ə m b ə r

Hanki möcüzə? Bən ki, pək aciz
Bir qulum kimsəsiz, müdafiəsiz.

M ə l ə k

(altın qablı bir kitab verir)

Haqqı təbliğ için sənin ancaq

Rəhbərin sənəti-kəlam olacaq.
Saçma, həp saçma başqa möcüzələr,
Şu kitab iştə ən böyük rəhbər:
Bəhs edər busədən, məhəbbətdən,
İncilər sərpər elmü hikmətdən.

Bu sırada bir iskelet gah qorqunc və boğuc, gah müstəhzi və soğuc qəhqəhələrlə, topraq rəngində bir ridayə bürünmüş olduğu halda Peyğəmbərin qarşısına çıxar.

İ s k e l e t

Nə qədər şairanə, tatlı xəyal,
Həp çocuqluq, əvət, xəyali-mühal!

(Ridasının altından sıyrılmış bir qılıc çıxarır) İnqilab istiyormusun, bana baq!
İştə kəskin qılıc, kitabı biraq.
Parlayıb durmadıqca əldə silah,
Əzilirsən qanın olur da mübah.
Eyləməz yardım incə hikmətlər,
Həp sönər busələr, məhəbbətlər.
8

Əvət, ancaq qılıcdadır qüvvət!
Bundadır haq, şərəf və hürriyyət!

(Çəkilmək istər)

P e y ğ ə m b ə r

Sən nəsin? Söylə!
İ s k e l e t

Bənmi? Piri-nədim,
Rəmzi-tarix, o feyləsofi-qədim.
Qucağım oldu hər dəhayə beşik
Səni bən etmək istərim təbrik.
Əvət, alnında parlayan yıldız
Bəni cəlb etdi, şimdi sən yalnız
Dinləyib dərsi-hikmət al bəndən.
Yoqsa könlündə yapıdığın gülşən
Açmadan həp solub xərab olacaq,
Umduğun hər dəniz sərab olacaq...

Acı qəhqəhələrlə çəkilir. Peyğəmbər sarsılmış bir halda düşüncəyə dalar.

M ə l ə k

(tatlı təbəssümlərlə)

Yenə bilməm niçin-niçin daldın?
Nə düşündün, niçin şaşıb qaldın?
Sevgidən xoşmu səncə atəşi-kin?
Yoq, qılıc söz qadar deyil kəskin.
Tanrı keçmişdə həp qan istərkən,
Şimdi məmnun fəqət məhəbbətdən.

P e y ğ ə m b ə r

Bən məhəbbət əsiriyim... hər an,
9

Hər zaman özlərim bir öylə cihan Ki, bütün kainatı eşq olsun.
Könül uçduqca etila bulsun.
Rəqs edib orda möhtəşəm bir hiss,
Yasa batsın da, ağlasın iblis.
Qandan əsla görülməsin də əsər,
Saçsın al qönçələr şəfəqli səhər.
Orda yüz bulmasın şüncə, kədər,
Oqşasın ruhu pənbə rəyalər.
Bana gülsün də həp o nazlı xəyal,
Ah, o, yalnız o qayeyi-amal...

* * *

Onu duymaq, duyurmaq istərkən,
Gəririm hər bəlayə köksümü bən.
Daş, dikən, oq, qılıc, tokat, yumruq
Həpsi xoş, hər nə gəlsə dönmək yoq...
Kin, qərəz fısqırırsa vulkanlar,
Büğz, ədavət saçarsa tufanlar,
Çarpışır, of deməm, əvət bəni sən
Çəkinir sanma hiç mübarizədən.
Çünki həp bənliyim, kəmalım onun,
Hər düşüncəm, bütün xəyalım onun.
Bəni həp cəzb edər o incə məal,
Ah, o, yalnız o qayeyi-amal!..

Peyğəmbər son sözləri söylərkən əllərini köksündə çapraz edərək diz çökər, məftun və məczub bir tevrlə başını göyə doğru qaldırır. Mələk isə ilahi bir baqışla, ağır və duyulmaz bir hərəkətlə yüksəklərə çəkilir.

DƏVƏT

Bir zaman sonra, Məkkədə geniş bir yol, uzaqda qara örtülü Kəbə...
Yol kənarında bütçü dükanı, qanbur bir ixtiyar əlində böyüçük bir büt yonar. Dükanın önündə dəxi satış için bir qaç danə hazır büt 10

qonulmuş... Qarşıda gözəl yapılı, böyük qapılı bir ev gözə çarpar.
Evdən ud səsi eşidilir.

İ x t i y a r

(səsinə eşidilən ud səsinə uyduraraq aşağıdakı şərqiyi söylər) Dün gənc idim, bu gün oldum
ixtiyar,

Hər zamanın bir hökmü, bir halı var;
İnsanların ıssız ruhunda parlar
Hər gün yeni bir büt, yeni bir tanrı...
Dün bir səfil idim, bu gün bəxtiyar,
Hər anın bir zevqi, bir məlalı var.
Kəndi əlim, kəndi duyğum hazırlar
Hər gün yeni bir büt, yeni bir tanrı...

Ud susar. Bu sırada biri sadə geyimli Topal, digəri zəngin qiyafətli Nəim – iki müştəri gəlir.

T o p a l

Mərhəba, ixtiyar baba!

İ x t i y a r

Mərhəba, oğlum, mərhəba!
Gəl baqalım nerdəsiniz?
Artıq bizi tərk etdiniz.

T o p a l

(bütləri gözdən keçirir)

Sorma, ixtiyar, hiç sorma,
Könlüm pək darılmış sana.
Səndən hər çeşit büt aldım,
Uğursuz çıxdı, şaş qaldım.
Oğul istədim, qız verdi,
11

Ah, çəkilməz bu qız dərdi.

N ə i m

(məmnun qəhqəhəylə)

Fəqət biləkis bənimki,
Hiç bir zaman görmədim ki,
Oğul istəyim, qız versin.
Şükür, taleyim pək zəngin...

Dört oğlum, tək bir qızım var.
Qız deyil, bir ay parçası!
Hər görün şaşırıb donar;
Bir mələk, bir gül qonçası.

Peyğəmbər dalgın və düşüncəli bir halda gəlir, onları dinlər.

T o p a l

Onunçin rəhmətli baban
Nəim ad qoymuşdur sana.
Bən adsız, səqət bir insan,
Hər kəs Topal diyor bana.
Pək uğursuz bənim tanrım,
Hər yıl qız doğurdu qarım.
Cümləsini diri-diri
Gömdüm məzarə... Ah, biri
Pək gözəldi, acımadım.
Fəqət sonra oldum nadim.

(Cibindən taxtadan yapılmış bir büt çıxarır, ixtiyarın önünə atar, sinirli və darğın)

Hər kötülük işlə bundan,
Şu bayquş bütəndir, inan.

İ x t i y a r

12

Xayır, oğlum, küfr etmə, dur,
Bənim əlim uğurludur.
Həp qülbələr, kaşanələr,
Ən müqəddəs bütخانələr
Bən yaptığım sənəmlərlə
Süslənmişdir... Bəni dinlə!

(Əlində yonduğu bütü göstərir)

Bunu al da, hiç bir zaman
Bundan sana gəlməz ziyan;
Oğul verir, sərvət verir,
Tükənməz səadət verir.

P e y ğ ə m b ə r

(göyə doğru həyəcanlı)

Ulu Tanrı, ey qüdrətli Yaradan!
Bu sözlər həp sana qarşı bir isyan...

Şu sayğısız azğınlara qorqu ver,
Ah, acı da, bunlara bir duyğu ver.
Bir göz ver ki, haq nurunu duysunlar,
Bir könül ver, doğru yola uysunlar.

(Ətrafındakılara)

Vətəndaşlar! Yetər, sapqınlıq yetər!
Yalançı kahinlər sizi məhv edər.
Əcdadınız doğru yoldan sapmışlar,
Daşdan, taxtadan büt yapıb tapmışlar...

O mənasız yolu həp unutmalı,
Unutmalı, haq yolunu tutmalı.
Bütün məbudların fevqində parlar
Yalnız gözəgörünməz bir Tanrı var,
Odur həp varlığın əvvəli, sonu,
Bütün kainat təqdis edər onu.

13

İ x t i y a r

(sinirli)

Yahu nə istərsin bəndən?
Söylədiyən bütün saçma...
Çəkil dükanın önündən,
Müştəriyə əngəl olma!

P e y ğ ə m b ə r

Şu büt yapan əllərinlə
Yarıncı haq divanında
Cavabın nə olur, söylə?
T o p a l

(istehzalı qəhqəhəylə)

Görünməz allahı yanında
Bizim əsla işimiz yoq,
Çünki yüzümüz pək qara...

P e y ğ ə m b ə r

Əfv edər, onun lütfi çoq
Peşiman olan qullara.

N ə i m

(sinirli)

Ey, Abdulla oğlu! Artıq
Dinləməkdən usandıq biz.

P e y ğ ə m b ə r

Günəş parlaqsa da, yazıq!
14

Pərdələnmiş gözləriniz.

N ə i m

(qara örtülü evi göstərir)

Yahu utan bir Kəbədən,
Kəbədəki tanrılardan.
Üç yüz altmış büt var ikən,
Bir Tanrıya uymaz insan.

P e y ğ ə m b ə r

(Kəbəyə işarətlə)

Fəqət şu öydüyün məbəd
Bir panayır¹ qaynağıdır:
Yoqsul ərəbçin müəbbəd
Bir ticarət ocağıdır.
Şu duyğusuz bütlər dəxi
Dilsiz birər dəllal demək;
Görünməz Tanrı halbuki
Yersiz, yurdsuz olsa gərək.

Bu sırada orta boylu, parlaq nasiyəli, qılıc quşanmış bir gənc Peyğəmbərə doğru gəlir.

T o p a l

İştə, Əbu Talib oğlu!

N ə i m

(Peyğəmbəri süzərək)

Əvət, bunun əmoğlusu!

(Əbu Talib oğluna)

15

Yaqın gəl! Baban nüfuzlu,
Şanlı bir nəslin ulusu...

(Həyəcanlı)

Məkkə xalqı: qadın, erkək
Hörmət bəslüyordu ona.
O da mərhəmət edərək,
Böyük arqa oldu buna.
Şimdi o ölmüş də bunun
Yardımcısı, arqası yoq.
Ögüt verin uslu dursun,
Söylənib durmasın da çoq.

Ə b u T a l i b o ğ l u

Sizin duyğunuz həp sönük,
Yarasa nurdan nə anlar?
Tanrı elçisi pək böyük...
Nə söylərsə hikməti var.

N ə i m

(qafasını oynataraq)

Əvət, bildik sən də bunun
Ayrılmaz bir kölgəsisin.
Ar olsun sana, ar olsun!
Gör kimsin, kimin nəsisin.

Ə b u T a l i b o ğ l u

(qılıcını yarıya qədər çəkər, qızğın bir tevrlə) Azğın hərif, sus! Yoqsa bu
Qılıc həddini bildirir.

16

P e y ğ ə m b ə r

(qolundan tutub bir tərəfə çəkər)

Gəl, ey Əbu Talib oğlu!
Haq onlara cəza verir.

Ə b u T a l i b o ğ l u

(həyəcanlı)

Ah, sanki beynimdəki qan

Bir alevdir yaqar bəni,
Şu cahillərdə yoq vicdan,
Təhqir etdirmə kəndini.

P e y ğ ə m b ə r

Tanrı əmridir, əzizim,
Alim, cahil eşitməli.
İştə vəzifəmiz bizim
Hər acıya səbr etməli...
Ə b u T a l i b o ğ l u

(əli qılıcının qəbzəsində titrər və qınına işarətlə) Lakin şu qılıc nə zaman
Şu məhbəsdən qurtulacaq?

P e y ğ ə m b ə r

Bəklə, dur, böyük Yaradan
Nə əmr etsə o olacaq.

(Gedərlər)

T o p a l

17

Bən Əbu Talib oğlunu
Bunca qəhrəman bilməzdim.
Bir çocuq sanırdım onu,
Cəsur deyilmi, ya Nəim?!

N ə i m

Cəsur, aslan kibi cəsur!
Əvət, çoq ar olsun bizə,
Biri çocuq, meydan oqur.
Biri gülər dinimizə.

T o p a l

Görünür, yeni din için
Az-çoq hörmət bəsləyən var.

N ə i m

Ona iman edənlərin
Çoqu çocuqlar, qadınlər...
T o p a l

Əbu Bəkr için sözün nə?
Can veriyor yeni dinə.

N ə i m

O da ağsaqal bir çocuq,
Hiç kimsəyə təsiri yoq...

T o p a l

(ixtiyarın əlindəki bütü göstərir)

İxtiyar! Sən şunu yap da,
Bən gedəyim, acıqmışım.

18

İ x t i y a r

Aqşam çağı uğrayıb da
Alırsın, haydı, qardaşım!

Gedərlər. Bu sırada yuca boylu, uzun və xurmayı saçlı, son dərəcə gözəl, məğrur və əzəmətli bir qız – Şəmsə kəndi həbəşi nədiməsilə gəlir, qarşdakı evə daxil olur. İçəridən incə və həzin bir ud səsi eşidilməyə başlar.

N ə i m

(heyətlə)

Şəmsə-gözəl müğənniyə,
İştə musiqi pərisi;
Bəklilyəm bir saniyə,
Ah, nə xoşdur onun səsi.

T o p a l

Baş kahin diyor, məbudlar
O səsdən pək zevq alıyor.
Həm nə gözəl əşarı var,
Lakin oqurmu? Pək məğrur.

N ə i m

(evə işarətlə)

Baş rəisin qaynı burda
Böyük bir dügün yapıyor.
Zənn etməm ki, gözəl Şəmsə
Bu məclisdə baqıb durur.

Ş ə m s a n ı n s ə s i

Bən istərim şəfəqlər çiçəklərdən,
Ay günəşdən, insanlar mələklərdən.
19

Nə gözəllik varsa, çalsın da birdən, Həpsi bir baqışda şikarım olsun!

T o p a l

Ah, bu təsadüf nə əla!

(Çalğıyı dinlər)

Aman, nə incə bir pərdə!

N ə i m

İştə gördünmü, bən əsla
Yanılmam böylə şeylərdə.

Ş ə m s a n ı n s ə s i

Bən istərim hər nə var uzaq, yaqın;
Böyük dahilərin, qəhrəmanların,
Bütün ruhu bir çöhrədə parlasın,
O da bənim pərəstişkarım olsun!

N ə i m

Qulaq verdinmi sözlərə,
Şəfəqlərdən tac istiyor.
Tuhaf qız! Sığmıyor yerə,
Göylərdən də bac istiyor.

Musiqi dəyişir, rəqs ahəngi başlar.

T o p a l

Bən acım, getmək istərim.

N ə i m

20

Çıldırđınmı? Dur, hələ dur,
İş dəyişdi zənn edərim.
Baq, misafirlər çıxıyor.

T o p a l

(diqqətlə baqar)

Zəngin ixtiyarı, gənci;
Görünür, pək kibar məclis...

N ə i m

Öylə ya, iştə birinci,
İkinci, üçüncü rəis!

Birinci, ikinci, üçüncü rəis və digər kibar qiyafətli misafirlər, yarım sərxoş bir halda, çıqmağa başlar. Çalğı taqımı da onları izlər.

Ətrafdan səsə bir çoq qadın, erkək, çoluq-çocuq toplaşır. İki-üç qadın rəqs edər, hər kəs əl çalar. Rəqs bitdiyi sırada Peyğəmbər dalğın adımlarla bir tərəfdən çıxar.

B i r i n c i r ə i s

(orta yaşlı, top saqallı, Peyğəmbəri görür-görməz istehzalı qəhqəhələrlə)

Şuna baq, halətü rəftarına baq,
Göydən enmiş, sözü kəskin, parlaq!
Əski adətlərə kin bəslər imiş!
Tanrıdan gəlmiş o, peyğəmbər imiş!

Çalğı susar.
P e y ğ ə m b ə r

(əzəmətli, kəskin bir ahənglə)

Əvət, ondan bütün əsrari-nihan,
21

Bana vermişdir o idrakü bəyan.
Tanrının hikmətidir cümlə cihan,
Varmı təkzib edəcəkdir bir insan!?

İ k i n c i r ə i s

(gənc, silahlı, gözəl)

Pək gözəl natiq imişsin, yahu!
Bir masal söylə, beş-on ayət oqu!

Ü ç ü n c ü r ə i s

(ixtiyarca və kosa)

Gəl bir az söylə çoban Musadan,
Babasız, göydə uçan İsadan!

(istehzalı qəhqəhə)

Sən də uçdunmu?! Aman, lütf eylə,
Hopla bir seyr edəlim.

(Kəndi hoplar)

Baq, böylə!

(Düşəcəkdir olur, təkrar sərxoşca qəhqəhələrlə doğrulur).

P e y ǵ ə m b ə r

Bana az tən edin, ey əhli-fəsad!
Ən böyük düşməniniz cəhlü inad.
Yetişir zevqü səfa, çəngü rübab,
Yetişir içdiyiniz qanlı şərab,
Bu qadar uydunuz iblisə, yetər,
Ayılın, qəflət ölümdən də betər...
Ayılın, bir baqın aləmdə nə var?
22

Sizi həp məhv edəcək şübbü qumar.
Sonu hiçdir, uçurumdur bu yolun,
Haq şərəbilə bir az sərxoş olun!
Fikriniz parlayaraq incəlsin,
Ruhunuz rəqs edərək yüksəlsin.
Tanrı eşqilə coşan tətli şərab
Böylə etməz sizi bədməstü xərab.
Şimdi aslan kibi hər kəs qızğın,
Sonra vəhşi canavardan azğın,
Daha az sonra domuzdan miskin;
Budur əhvalımız axırda sizin!

İ k i n c i r ə i s

(sinirli və həyəcanlı)

Ah, o bilməm ki, nə sanmış da bizi,
İştə təhqir ediyor cümləmizi.
Ona hər gün beş-üç abdal qanıyor,
Hər nə söylərsə həqiqət sanıyor.

(Qılıcını çəkərək)

Yetişir, xaini məhv etməliyiz,
Sayğısız, həm də müzəvvir, dinsiz.

Ü ç ü n c ü r ə i s

(mane olur, yarımistehza)

Dur, təlaş etmə, xayır, bəncə o bir
Dəlidir, bəlkə də sərsəm şair.

P e y ğ ə m b ə r

(acı təbəssümlə)

Şairim, bəslədiyim sidqü səfa,
23

Çırpınıb izlədiyim nuri-dəha.
Daima ruhumu oqşar cəbərut,
Şeirü ilhamımı dinlər mələkut.
Bən fəqət hüsni-xuda şairiyim,
Yerə enməm də, səma şairiyim.

B i r i n c i r ə i s

(istehzalı qəhqəhədən sonra)

Ərəbistanda nə çoqdur şair,
Sana uçmaqda deyil kimsə nəzir.
Qorqarım şəhpərin axırda yanar,
Azacıq sonra düşüncən də donar.

P e y ğ ə m b ə r

Bənzəməz şairə peyğəmbərlər,
Onların hər sözü hikmət söylər.
Bana ilham edər ancaq Tanrım,
Onun eşqilə uçar duyğularım.
O olurkən bana munis, rəhbər,
Niyə yansın da qırılsın şəhpər?

Ü ç ü n c ü r ə i s

(arqadaşlarına)

Yetişir, bən sizə qaç kərrə dedim,
Xəstədir beyni, tədavi lazim.

P e y ğ ə m b ə r

Bana gülməkdəsiniz gərçi bu gün,
Var yarın sizlər için qorqulu gün.
O zaman iştə ölənlər dirilir
Kim nə yapmışsa cəza çəkdirilir.

24

B i r i n c i r ə i s

Yaşamaq, ölmək?! O hər günkü oyun,
Bir də ən sonda dirilmək nə cünun,
Nə də axmaqca yalan, tatlı masal!
Buna iman edər ancaq abdal.

Ü ç ü n c ü r ə i s

Səndən arif daha çoqlar var ikən,
Səni seçmiş əcəba Tanrı nədən?

P e y ğ ə m b ə r

Çünki bən aşiqi-divanəsiyim,
Bən o hüsnün dəli pərvanəsiyim.
Gərçi tənqid edənim çoq, pək çoq,
Bəni haqqilə duyan yoq, hiç yoq.

İ k i n c i r ə i s

Doğrudur bəlkə sözün, lakin biz
Sənin allahını görmək diləriz.

P e y ğ ə m b ə r

Ən kiçük zərrə, ən böyük aləm
Tanrı eşqilə rəqs edib duruyor.
İncə bir rəmzdür o, pək mübhəm,
Hər böyük qəlb o rəmz için vuruyor.
Yüksələn haqqa yaqlaşır ancaq.
Onu duymaz sürüklənən həşərat.
Bir günəşdir o, möhtəşəm, parlaq,
Nuri hiç dərk edərmi kor, heyhat!
Nərdə parlarsa haq, şərəf, vicdan,
Eyilik, doğruluq, gözəllik, inan,
Orda var sevgi, orda var iman:
Orda var şübhəsiz böyük Yaradan!

25

N ə i m

(açıq bulunan böyük qapıdan baqar, Topala)

İştə seyr et, baş rəisin
Nüfuzlu məğrur hərəmi!
Hiç əskik olmaz xalq için
Onun ehsanı, kərəmi.

T o p a l

Gerçəkdən pək böyük qadın!
Əli açıq bir rəisə...
Dün böyük bir büt, saf altın
Hədiyyə etmiş Kəbəyə.

Bu sırada içəridən dörd nəfər çıplaq kələyə yüklənmiş bir təxti-rəvan çıxar. Üzərində Rəisə – Baş rəisin hərəmi oturmuş. Təxti-rəvanın sağ və solunda iki gözəl cariyyə yürür. Arqada bir zənci əlindəki qırbaqla çabucq yürümələri için ara-sıra kələlərin sırtına şatlatıb durur. Rəisə görüdükdə hər kəs təzim edər. Peyğəmbər isə kəskin baqışlarla onu süzməyə başlar.

R ə i s ə

(məğrur və istehzalı təbəssümlə camaata)

Nə var yenə, şu əfsunçu
Yeni bir şeymi söylüyor?

İ k i n c i r ə i s

Əvət, şu qurnaz oyunçu
Getdikcə tüğyan eyliyor.

P e y ğ ə m b ə r

26

(təxti-rəvana baqaraq)

Bilməm atıb heyvanları,
Omuzlarda gəzmək niçin?
Şu zavallı insanları
Yük altında əzmək niçin?
Halbuki zənginlə yoqsul
Bir topraqdan yaratılmış,
Bir sultanla, bir qara qul
Eyni çamurdan yapılmış.
R ə i s ə

(kəndi-kəndinə)

Ah, o gözlər bir oq kibi
Ta qəlbimə saplanıyor.
O bir fəzilət sahibi...
Xor baqanlar aldanıyor.

(Peyğəmbərə)

Ey, bana baq, söylənmə çox,
Satın aldım bunları bən.

(Könləri göstərir)

Altın versəm, hiç şübhə yoq,
Sən də əsirimsin həmə.ən.
Nasıl ki, altunla öncə
Satın aldı qarın səni.
Yaşı keçmiş dul Xədicə
Söndürdü kəndi nəfsini.
Hiç öyünmə, əvət, altun
Sən deyil, susdurur hətta
Sənin hiçdən uydurduğun
O görünməz Tanrıyı da!

27

P e y ğ ə m b ə r

(həyəcanlı)

Xayı, xayı... Saqın, əsla
Aldanma! Parlaq vicdanlar,
Böyük duyğular pək başqa...
Altına satılmaz onlar.
Haqdan keçib, altın deyə,
Vicdanını satan səfil,
Yəhudi köpəyindən də
Alçaqdır, alçaq... eyi bil!
İnsanları bir-birindən
Ayıramaz altın, gümüş.
İştə bizi ayırd edən
Yalnız bilgidir, düşüniş...

Bu sırada birisi arqa tərəfdən Peyğəmbərin başına xurma yapraqları ilə
örülmüş dikənli bir tac qoyar. Ətrafdakılar istehzal qəhqəhələrlə
gülməyə başlar.

R ə i s ə

(əlindəki yelpazə ilə kölələrə “get” işarəti verir, gedərkən camaata) Nə məraqdır sizdə bilməm,
Hər kəs gülər, həm də dinlər.

Camaatdan bir qaç qadın və çocuq Peyğəmbəri daşa basar.

C a m a a t

(kin və nifrətlə)

- Haydı, məcnun!
- Haydı, sərsəm!
- Haydı, yalançı peyğəmbər!

28

P e y ğ ə m b ə r

(dikənli tacı bir tərəfə atar, həyəcanlı, fəqət bir qədər məyus) Ah, insanlıq nasıl enmiş...
Nasıl enmiş də, alçalmış!..
Vicdanların nuru sönmüş,
Könülləri vəhşət almış.

Peyğəmbər hənuz söyləməyə başlarkən camaat Birinci rəisin işarətilə
çalğı çala-çala, oynaya-oynaya Rəisə getdiyi tərəfə doğru ilərilər və
onun sözləri qurultuya qarışaraq anlaşılmaz olur. Çocuqlar və
qadınlardan bir qismi yerdən daş parçaları alıb atar, qəhqəhələr, məsqərəliklər və kinayəli
tevrlər ilə uzaqlaşib gedərlər. Peyğəmbər əli alnında, məyus baqışlarla onların arqasınca baqıb
düşünür.

N ə d i m ə

(geridə qalıb da şaşqın baqışlarla düşünüb duran Şəmsaya) Şəmsa! Pək düşündün, yavrum,
Aman, gəl, nə olmuş sana?
Ş ə m s a

Anam, babam, qardaşlarım,
Hər kəs kin bəslərkən ona.
Ah, o gözlərdəki qüdrət
Həp təsxir edər könlümü.

N ə d i m ə

Pək böyük ondakı cürət,
İnan, yaqlaşmış ölümü.

(Şəmsanın qolundan tutar, gedərlər)

İ x t i y a r

29

(bütləri toplayıb içəri qoyar. Qapıyı qapayıb gedərkən Peyğəmbəri süzər və istehzalı qəhqəhəylə)

Uslanmadınsa, get, yenə
Bildiyin saçmayı söylə.
Kimsə uymaz sözlərinə,
Məyus olursun hər böylə.
Əmin ol ki, Lat və Üzza1
Bir gün həddini bildirir.
Əlbət, sana layiq cəza
Hər nə isə çabıq verir

P e y ğ ə m b ə r

(acı bir həyəcan ilə)

Erkək, qadın, çoluq-çocuq
Hər kəs əylənib gediyor.
Sözlərimin təsiri yox,
Hər rast gələn tən ediyor.
Hər kəs gülər bana... Şaka
Sanırlar Tanrı əmrini.
Bir avuc əshabdan başqa
Hiç kimsə dinləməz bəni.

(Gedər. Şu halda hava qararmağa başlar. Nurani mələk tatlı təbəssümlərlə Peyğəmbərin qarşısına enər).

M ə l ə k

Ey, Tanrı elçisi, məyus olma, dur!
Ümitsizlik sana hiç yaraşmıyor.
İnan, ümiddir qayələr qayəsi,
Acıdır ümitsizliyin meyvəsi.
Ümitsiz bir insan, ümitsiz millət
Səfil və bədbəxt olur ən nihayət.

P e y ğ ə m b ə r

30

Lakin bana qarşı hər kin bəslənir,
Ah, münafıqlar hər gülər, əylənir.

M ə l ə k

Əvət gözlər kordur, qulaqlar sağır,

Vicdanlar qabadır, tənələr ağır.
Fəqət sağır qulaqları açmalı,
Dikənli yollara güllər saçmalı.
Əvət, açmalı kor olmuş gözləri,
Əvət, dinlətməli acı sözləri.
Yıldızlar oynarkən haq qucağında,
Düşün, nə əhd etdin Hira dağında?!
Ey böyük yalavac, inan ki, sussan,
Bəsbəlli tarix görür böyük ziyan.

P e y ğ ə m b ə r

(məcsub)

O yüksək baqışlar, aman,
Nə tatlı, həm nasıl məsrur!
Ümitsiz könlümə hər an
Qönçə əməllər sərpiyor.
Sənin kiçik bir lütfünə
Layiq olan hiç susarmı?

(Göyə doğru)

Bir könül ki, uysun ona;
Gülünə alaydan qorqarmı?

M ə l ə k

Hiç qorqma, haq sözü söylə,
Durmuş yürəkləri çarpdır!
İssız ruhları atəşlə,
31

Yaq, çəkinmə! Yolun haqdır.
Durma, get, acı olsa da
Tanrı buyruğunu anlat.
Hər qonaqda, hər qülbədə
Söylə! Zülməti aydınlat!

P e y ğ ə m b ə r

(çəkilib gedən Mələyə qarşı diz çökərək)

Xayır, susmam, gedər haqqı söylərim,
Ölümdən çəkinmə, səni dinlərim.
Çünki sən o şəfəqdən bir parçasın,
O fidandan dərilmiş bir qonçasın.
O günəşdən ayrılmış bir yıldızsın,
Tanrı gülüşündən doğmuş bir qızsın.

İ s k e l e t

(bir guşədən qarşısına fırlar, şiddətli və istehzal qəhqəhələrlə) Xayı, çəkinmə, get inandır, inan!

İnanmaqla bəxtiyar olur insan.
İnan! Fəqət tapdığın ulu Tanrı
Sən kəndinsin, deyil o səndən ayrı.
Əvət sən o küllün cüzisin, inan!
Əfsus cüz uzaqdır külli sarmaqdan.

(Göyə işarətlə)

O uzaqdır rənglərdən, sifətlərdən,
Uzaq... həp dinlərdən, təriqətlərdən.
Hər mühit onu bir çeşit yaratmış,
Hər kəs qaranlıq dama bir daş atmış.
Hər kəs ona bir ad qoymuşdur gerçək,
O qaranlıq ışıq fəqət pək yüksək...
Onu göstərmək istəyəm də şaşqın.
Rədd etmək istəyəm sərsəm də azğın.
32

Çırpınmamaq istərsən aldan, inan!
Yazıq sana, yazıq, zavallı insan!..

(Acı qəhqəhələrlə çəkilir)

Hava aydınlaşır. Peyğəmbər dalgın baqışlarla düşünür.

Ş ə m s a

(Nədimə ilə bərabər geri dönər. Peyğəmbəri o halda görüncə) İştə o, baq, dalmış yenə,
Ah, nə həşmətli bir sima!
Rəngi mail gül rənginə,
Hər baqışı bir müəmma...

N ə d i m ə

Pək gözəl, qaməti mevzun,
Köküs geniş, qollar qalın.
Göz qara, kipriklər uzun,
Böyük başda açıq alın...
Ş ə m s a

Çoq zaman diyorlar dalar,
Baş dönmədən bayğın düşər.
Sanki şimdi o halı var,
Başqa aləmdə seyr edər.

N ə d i m ə

Nə çox mərağ etməkdəsin
Könlün pəkmə sevər onu?

Ş ə m s a

Ah, nə sönük sənin hissini,
Hər qadın onun vurğunu.
33

N ə d i m ə

İştə baq, getmək istiyor,
Həp düşünür, o həp dalğın.

Ş ə m s a

(yaqlaşır)

Sözüm var sana, getmə, dur!

P e y ğ ə m b ə r

(başını qaldırıb baqar)

Nə istərsin, gözəl qadın?

Ş ə m s a

(sarsılmış və sinirli)

Qadınmı?! Ah, böyük təhqir...
Hər kəscə bəllidir adım,
Bən bir qızım, həm də bakir
Hənuz kimsəyə varmadım.
İncilər, altın, gümüşlər,
Hər dürlü sərvət bir yana,
Hər kəs məcnun kibi izlər,
Məftundur həp gənclik bana.
Könül vermədim kimsəyə
Bir xilqətim iştə nadir...
Düşün, bakir bir qönçəyə
Qadın demək pək xətdir.

P e y ğ ə m b ə r

Halbuki o qönçə bikri

34

Hər gün binlərcə göz əmər.
Öyündüyün biki, ey pəri,
Sənər, hər gün bir az sənər.
Evlad eşqilə çırpıman
Bir qadın könlü, şübhəsiz,
Sayğısız qızlarınkindən
Daha bakir, həm ləkəsiz...

(Peyğəmbər gedər. Şəmsə onu izləmək istər)

N ə d i m ə

Bıraq, yüz vermə bir böylə.

Ş ə m s ə

Ah, əvət məhv olmalıdır.

(Bir az tərəddüd... sonra)

Xayır, o bənim əlimlə
Ölümdən qurtulmalıdır.

(Nədiməyə)

Sən çəkil, bir yanda bəklə!

(Nədimə çəkilir. Kəskin bir səslə uzaqlaşan Peyğəmbərə) Getmə, dur!

P e y ğ ə m b ə r

Nə imiş, söylə?

Ş ə m s ə

Qandırılmış xalqı baş kahin,
Hər kəs səni arar...

35

P e y ğ ə m b ə r

Niçin?

Ş ə m s ə

Peyğəmbərə ölüm deyə
Gözlər həp atəş saçıyor.

P e y ğ ə m b ə r

Sus, inanma hiç kimsəyə,
Peyğəmbərə ölüm yoqdur.
Onun üstündə göylərin,
Yuca Tanrının gücü var.
Daş bütlərə tapan kahin
Bir gün gəlir haqqı anlar.
Əvət, o cansız məbudlar
Bir gün gəlir ki, qəhr olur.
Qəhr olur, devrilir, batar,
Hər kəs onlardan qurtulur.

Ş ə m s a

(usanmış bir halda)

Ah, sən bizim məbudlardan
Nə istiyorsun, bilməm ki?!
P e y ğ ə m b ə r

Çəkil, ey haq yoldan azan
Vəhşi səhralar çiçəyi!..

(Yüzünü çevirib, sinirli adımlarla uzaqlaşır) Ş ə m s a

36

(iki-üç adım izlər, qarşısına keçib getməsinə mane olur. Məğrur və amiranə bir tevr ilə)

Getmə, dur! Aç gözlərini,
Baq gör bən kimim, bən nəyim?
Hiç düşündürməzmi səni
Vurğun könlüm, gözəlliyim?

P e y ğ ə m b ə r

(başını qaldırır, diqqətlə süzər, pərəstişkar bir ahənglə) Əvət, gözəl!.. Şairlərin
Tatlı xülyasından gözəl.
İlk baharda səhərlərin
Pənbə röyasından gözəl!..
Yıldızların sevdasından
Yaratılmış bir çiçəksin.
Gözəlliğin mənasından
Daha dilbər bir mələksin.

(Göyə işarətlə)

Fəqət bir Tanrı ki, sana
Böylə bir gözəllik vermiş.
Nədən xor baqarsın ona,
Niçin etməzsən pərəstiş?
Ş ə m s a

Ah, bilməm ki, şu qaranlıq,
Şu əngin boşluqda nə var?
O bir dərin hiçlik artıq,
Sağır hiçlikdən nə çıxar?

P e y ğ ə m b ə r

Halbuki saysız işıqlar
O qaranlıqdan parlıyor.
37

Görüb duyduğun varlıqlar
O hiçlikdən feyz alıyor.

Ş ə m s a

Bən istərim qəlbindəki
Tanrı eşqi unutulsun,
Könlümdə çırpınan sevgi
O eşqin yerinə dolsun.

P e y ğ ə m b ə r

Çəkil, artıq sərsəmlədin,
Dəf ol da sus, ah, uğursuz!
Mərmər köksündəki qəlb
Daş bütlər qədər şüursuz...

(Çəkilmək istər)

Ş ə m s a

(öniünə keçərək)

Şimdi mələk dərkən bana
Bu təhqir bilməm ki, niçin?

P e y ğ ə m b ə r

Çəkil, bu da azdır sana,
Çünki şeytan bir mələksin.
(Gedər)

N ə d i m ə

(gəlir)

Sən ona hörmət bəslərkən,
Nifrətlə – sus, çəkil! – diyor.
38

Qurtuluş yolu söylərkən,
Səni həp təhqir ediyor.

Ş ə m s a

(kinli)

Pək məğrur... Əvət, mütləqa
Kəsməli onun dilini.

(mülayim)

Lakin... o gözlər daima
Söndürür bəndəki kini.
Ah, o gözlər daim qara
Elmas kibi parlar durur.
Arqasında hikmət, dəha
Dənizləri həp mevc vurur,
Bəni ən çox əsir edən
Onun parlaq sözləridir.
Ah, insanı həcv edərkən
Belə o pək zərif şair...

N ə d i m ə

O yalnız şairsə, düşün,
Sən həm şeirsin, həm şair.
Hüsnün, gözəl səsin, bütün
Hicaz ölkəsində nadir...
Ş ə m s a

Bən hiç... ən böyük şairlər
Ona qarşı diz çökməli,
İmrüülqeyis kibi ərlər
Susmalı, boyun bükməli...
Əvət, bizdə nə çox şair,
Onlara bir zənbil xurma,
Ya şərab, ya bir altın ver,
39

Mədh edərlər səni... Ama

O, düşmandır yaltaqlığa,
Hər kindən, qərəzdən qaçar.
Geniş ruhu sanki fəza...
Daim yüksəklərdə uçar.

(Məyus və həyəcanlı)

Əfsus bütləri, Kəbəyi
Hər rədd edər, iştə bəla!
Həm pək sevər Xədicəyi,
Bunu əfv edəməm əsla!

N ə d i m ə

(ətrafa bəqar)

Baq, gəldilər baş kahinlə
Xəttab oğlu önlərində,
Qızmış böyük, küçük, kölə,
Etidal yoq hiç birində.

Öndə baş kahin, rəislər və orta yaşlı, yuca boylu, silahlı Xəttab oğlu olduğu halda camaat gəlir,
hər kəs kinli baqışlarla ətrafı süzməyə
başlar.

B a ş k a h i n

Nerdə, yahu, onu bir göstəriniz!
Əcəba nerdə o xain dinsiz?
X ə t t a b o ğ l u

Kim bilir, bəlkə də qorqub qaçmış.

Ş ə m s a

(Nədiməyə)

40

Yoq, o qorqaq deyil əsla, yanlıs...

İ x t i y a r

(gəlir, dükanın qapısını açaraq)

Burda dalmışdı o xülyayə dəmin.

B i r i n c i r ə i s

İştə qorqub da savuşmuş miskin!..

İ k i n c i r ə i s

O fəqət bəncə bir aciz, sərsəm...

Ü ç ü n c ü r ə i s

Bən də əsla ona mənə verməm.

B a ş k a h i n

(yola baqar)

Baş rəis! Ah, nə qadar halı fəna,
Baqalım bir o nə söylər əcəba?

Baş rəis gəlir. Hər kəs əyilir. Sükut...

B a ş r ə i s

(öndə duran rəislərə şiddət və həyəcan ilə)

Arqadaşlar! Nə demək bunca sükut?
Niyə baqmaqdasınız həp məbhut!?
Pək kiçük sandığımız bir miskin
Bəsliyor bizdəki adətlərə kin.
Hiçə endirmədə həp dinimizi,
41

Gülüyor bütlərə, saymaz da bizi.
Onun ancaq yuca göylərdə yaşar,
Əl vurulmaz yeni bir Tanrısı var.
Öylə bir Tanrı ki, gözlər görməz,
Cismi yoqmuş da nə cevhər, nə ərəz...
Doğurub doğmaz o bimislü şərik,
Həm məkansız... Nə qadar sərsəmlik?!
Söylüyor həp bir imiş şah və gəda.
Bu səbəbdən uyaraq həp füqərə,
Həp zəiflər, kölələr, cariyələr
Onu dinlər, ona hörmət bəslər.
Ah, o bir gün düşünüb yol bulacaq,
Bizə qalib və müsəllət olacaq...

X ə t t a b o ğ l u

(istehzalı təbəssümlə)

Bir xəyal iştə, əvət tatlı xəyal.

(Hiddətlə qılıcını çəkər)

Şu qılıc əldə dururkən, bu, mühal...
Hörmət etdim də Bəni Haşimə bən,
Öncə vaz keçdim onun qətlindən.
Nə qadar olsa da əcdadı ulu.

(Əlini köksinə vurur)

Sağ bıraqmaz onu Xəttab oğlu.
Qəhrəmanlar bana aciz qul ikən,
O nasıl qurtulacaq pəncəmdən?
Hiç mərağ etməyin, əlan gedərim,
Onu bən parçalarım, məhv edərim.

(Qılıcını qınına qoyub sərt və qızğın baqışlarla uzaqlaşır) B a ş r ə i s

42

İbn Xəttabın, əvət, şöhrəti var, Qəhrəmandır nəyə əzm etsə yapar.

(Kənardə duran orta yaşlı Səidə)

Sən də get, durma, Səid! Göz-qulaq ol!
Yardım et qaynına, Peyğəmbəri bul.

Camaat dağılır.

S ə i d

(uzaqlaşan Baş rəisə təzim ilə)

Pək gözəl...

(Ətrafa)

Ah, canavar, ah ədna...
Görəyim qəhr olasın sən də, o da...

Gedər. Nədimə ilə bərabər geridə qalan Şəmsə həyəcanlı hallar keçirir.

Ş ə m s ə

Yoq, bu mümkün deyil əsla... əsla,
Onu məhv etmədə yoq bir mənə.

N ə d i m ə

Şimdi Peyğəmbərə kin bəslər ikən,
Bu tələşin əcəba söylə nədən?

Ş ə m s a

Ah, o şahincə baqışlar hər an
Çırpınan ruhumun üstündə uçar.
43

O gözəl səsdəki qüvvət, həyəcan
Sızlayan könlümə bir şölə saçar.
Seyr edərkən onu qarşımda dəmin,
Söndü həşmət, əzəmət, söndü qürur.
Onu sevdimmi? Bilinməz... Lakin
Bəni bir duyğu əzib qəhr ediyor,
O yanan qəlbə qavuşmaq dilərim,
Ona qoşmaq dilərim.

*(Sinirli adımlarla Peyğəmbər getdiyi tərəfə doğru ilərilər, Nədimə də
kəndisini izlər)*

HİCRƏT

Eyni şəhərdə məzarlıq. Kənardə bir evciyəz, iki-üç xurma ağacı.
İkinci çağı...
Ev sahibi Səid tələş ilə gəlir, qapıyı şiddətlə çalar. Qapı açılır. Onun 30 yaşını keçməyən qarısı
– Xəttab qızı qarşısına çıxar.

X ə t t a b q ı z ı

Səid, yüz-gözünü saran
Bu tələş niçin, əcəba?

S ə i d

Əhd etdi qardaşın əlan
Dəhşətli bir qurultayda...

Sükut...

X ə t t a b q ı z ı

Aman, nədir əhd etdiyi?
Bu tələş, bu susmaq niçin?

S ə i d

44

Xəttab oğlu and içdi ki,

Peyğəmbəri məhv eyləsin!
X ə t t a b q ı z ı

(sarsılmış və qorqulu)

Ah, bu qorqunc xəbər bəni
Bir yıldırım kimi vurdu.
Tanrı qurutsun əlini
Yoq, o artıq pək qudurdu!

S ə i d

Bilsə hələ sən də, bən də
O dinə iman etmişiz;
Hiç sağ bıraqmaz, ilk öncə
Bizdən öc alır şübhəsiz.

(Uzaqdan Xəttab oğlu görünür)

X ə t t a b q ı z ı

İştə kəndisi! Şərrindən,
Ya Rəb, sən saqla bizləri.

X ə t t a b o ğ l u

(kinli adımlarla yaqlaşır)

Səid! Sizdən varmı görən
Hiç o düzmə Peyğəmbəri?

X ə t t a b q ı z ı

Yoq bir kimsənin xəbəri.

(Səidi göstərir)

45

Nə zəvcim görmüş, nə də bən.

(Hər ikisi içəri girər)

X ə t t a b o ğ l u

(Əli qılıcının qəbzəsində, qızğın)

Xayır, əsla o sərsəri
Qurtulamaz şu pəncəmdən.

(Bu sırada Əbu Talib oğlu sürətli adımlarla gəlib keçər) Dur, ey Əbu Talib oğlu,

Bu surətlə sən nerəyə?

Ə b u T a l i b o ğ l u

Gediyorum Tanrı qulu
Peyğəmbərlə görüşməyə.

X ə t t a b o ğ l u

Sizlərdəki həsəb-nəsəb
Bəlli, hər kəscə möhtərəm.

Ə b u T a l i b o ğ l u

(onun sözünü kəsərək)

Fəqət bəncə elm, ədəb
Həsəb-nəsəbdən müqəddəm...

X ə t t a b o ğ l u

Sözlərimi kəsmə, dinlə!

Ə b u T a l i b o ğ l u
46

Dinliyorum, əvət, söylə.

X ə t t a b o ğ l u

Bəncə atıb yeni dini,
Əcdadınla öyünməli...
Ə b u T a l i b o ğ l u

İnsan deyil əcdadını,
Yalnız haqqı düşünməli.

X ə t t a b o ğ l u

Nə istərsiniz əcəba
Gözə görünməz Tanrıdan?

Ə b u T a l i b o ğ l u

Görmədiyim bir Tanrıya
Bən əyilməm hiç bir zaman.

X ə t t a b o ğ l u

Nərdə gördün onu, nərdə?

Ə b u T a l i b o ğ l u

Hər zaman iştə hər yerdə,
Əvət, göstərir hər səda.
Hər hərəkət onu daim,
Bir şey görmədim ki, onda
Tanrıyı görmüş olmayım.

X ə t t a b o ğ l u

(yarımistehza)

47

Sən bu fevqəladə yolu
Lütf edib də öyrət bana.

Ə b u T a l i b o ğ l u

(eyni ahənglə)

Bir çocuq, ey Xəttab oğlu,
Öyrətəmiz bunu sana.
X ə t t a b o ğ l u

(mənalı təbəssümlə)

Fəqət diyorlar Peyğəmbər
Tapınırkən Tanrısına;
Daim izhari-əcz edər,
Heyrətlə der “ma ərəfna”...

Ə b u T a l i b o ğ l u

İzhari əcz edən arif
Ən böyük idrak əhlidir.

X ə t t a b o ğ l u

(məğrur və istehzalü baqışlarla)

Dursun! Xaliqini hərif
Bu gün məzarda öyrənir.

Ə b u T a l i b o ğ l u

(əli qılıcının qəbzəsində titrər)

Sakit ol, onun məzarı
Deyil yerdə, göylərdədir.
Ona yalnız uca Tanrı
Öz qucağında yer verir.
48

Həm də onu, inan bana,
Hər yigit qılıcı kəsməz.
Dünya dağılsa da ona
Əsla ölüm yeli əsməz.

X ə t t a b o ğ l u

(istehzalı qəhqəhə ilə)

Fəqət rəngin pək dəyişdi,
Könlün qavğamı istiyor?
Ə b u T a l i b o ğ l u

Xayır, çünki qan dökməyi,
Böyük Tanrı mən ediyor.

X ə t t a b o ğ l u

Bu bir yaldızlı hiylə ki,
Hər qorqudan nəşət eylər.

Ə b u T a l i b o ğ l u

Saqın! O sevməz hiyləyi,
Nə söylərsə doğru söylər.
Abdulla oğlunu əsla
Qorqutacaq bir qüvvət yoq,
Hiç öyünmə, keçmiş ola;

(əlini köksünə qoyaraq)

Onun yardımçısı pək çoq...

X ə t t a b o ğ l u

İştə qəhrəman bir çocuq!
Ərəbsin, eşq olsun sana!
İnan, səndəki məğrurluq
49

Ciddən xoş göründü bana!
Lakin tutub öz əhdimi

Bən məhv etməliyim onu.

(İstehzalı təbəssümlə)

Tanrıdan xəbər gəldimi,
Ararsın Xəttab oğlunu.

(Məğrur və əzəmətli adımlarla uzaqlaşır)
Ə b u T a l i b o ğ l u

(sinirli)

Ah, Peyğəmbərin bu helmi
Həp düşmanları güldürür.
Yoq, bu dərd yaqar könlümü,
Çoq sürməz bəni öldürür.

(Kəskin bir əzm ilə)

Xayır, bən Xəttab oğluna
Yüz verməm tüğyan eyləsin.
Bıraqmam şu cəllad ona
Güldən ağır söz söyləsin.

(Sürətli və kinli adımlarla eyni yolu izlər) Bu sırada digər tərəfdən azgın yüzlü, canavar gözlü bir ərəb hənuz beş-altı yaşına varmış qızının qolundan tutub qızgın adımlarla məzarlığa doğru yürür.

Ə r ə b

Artıq usandım, gəl, yetər!

Q ı z

50

(acı fəryad ilə)

Annəciyim!.. Ah, nerəyə?

Ə r ə b

Sən də bacım kibi gəbər!
Qızlar məhkumdur hiçliyə!

Q ı z

(yalvarır)

Aman, babacığım, aman!

Ə r ə b

Gəl, yetər!..

(Hiddətlə sürüklər)

Q ı z

(qorqaraq çığırır)

Ah, annəciyim!

Ə r ə b

Gəl, ölümdür sənin cəzan,
Artıq yoq fəzlə ətməyim.

Q ı z

Ah, bıraq, anamı bir də
Görəyim, sonra vur, öldür.

Ə r ə b

51

Haydı sən dəf ol, gəbər də,
O da həsrətindən ölür.

(Boş məzarın içinə atar)

Q ı z

Ah!

Ə r ə b

(məzarın üzərini iki-üç böyük daşla qapar)

İştə... Sus, yetər, bana
Qız evladı lazım deyil.
Q ı z ı n s ə s i

Annəciyim...

Ə r ə b

(mütəəssir)

Bədbəxt ana...
Şimdi yavrusundan qafil...

(Pəşiman və məhzunca bir tevrlə əli altında düşünür, sonra) Ah, nə duyğusuzmuş Tanrım,
Bir gün taleyim gülmədi.
Niçin, bilməm, niçin qarım
Qız doğurarkən ölmədi?!

(Qızğın və sinirli)

Xayı, bən oğuldan başqa
Evlad istəməm, istəməm.
Qız və qadın insanmı ya?
52

Yoq, bən qıza evlad deməm.

(Kinli adımlarla çəkilib gedər. O getdiyi kibi, Səid ilə Xəttab qızı təlaş ilə qapıyı açıb çıxarlar)

X ə t t a b q ı z ı

(Səidə)

Aman, durma, nerdə olsa
Peyğəmbəri get, ara bul!
Ah, qardaşım onu bulsa,
Hiç sağ bıraqmaz, əmin ol!

S ə i d

Şaşıрма, ey Xəttab qızı,
Qardaşın gərçi qəhrəman.
Peyğəmbər o imansız
Bir sözlə susdurur, inan!

X ə t t a b q ı z ı

Hər işdə ehtiyat eyi,
Get, xəbər ver evlərinə.
Həmən get bul Xədicəyi,
Zəvcəsidir, bilsin yenə.

(Peyğəmbər uzaqdan görünür)

S ə i d

(baqar)

Çoq şükür, iştə kəndisi!

(Xəttab qızına)

53

Saqın, bir şey söyləmə, dur...

Qayıbdan bir səs

Annəciyim...

X ə t t a b q ı z ı

Çocuq səsi.

Ah, bu səs nerdən gəliyor?

S ə i d

(tələş ilə Peyğəmbərə yaqlaşır, əyilib əlini öpdükdən sonra) Aman, ey Tanrı elçisi!

Bir cəllad arıyor səni.

Qayıbdan bir səs

Annəciyim...

P e y ğ ə m b ə r

Çocuq səsi.

Qayıbdan bir səs

Annəciyim...

P e y ğ ə m b ə r

Bu səs bəni

Xərab etdi, ah, nə həzin!..

A n a

(acı fəryad ilə qoşub gəlir)

54

Aman, yavrum, mələk yavrum,

P e y ğ ə m b ə r

(xarab olmuş bir məzara yaqlaşır. Üzərindəki böyük daşı bir tərəfə çəkib baqar)

İştə bir qız! Yardım edin,
Yardımlı əmr etmiş Tanrım.
Ah, görünür diri-diri
Məzarə gömmüslər bunu.

A n a

Əvət xain bir sərsəri
Məhv etmək istiyor onu.

Səid məzara enər, qızı yuqarı qaldırır, Peyğəmbər yardım edib çıxarır.

Of, yavrum...

Q ı z

Ah, annəciyim...

(Qucaqlaşırırlar)

P e y ğ ə m b ə r

(anaya)

Dur, yüksəltmə fəryadını,
Söylə, bən bilmək istərim
Şu məsumun cəlladını.

A n a

Cəlladı iştə pək aydın,
55

Kəndi alçaq babasıdır.

(Yaralı bir ahəng ilə)

Onca bir qız, ya bir qadın
Uğursuz baş bəlasıdır.

P e y ğ ə m b ə r

(müztərib və həyəcanlı)

Qadın, qadın?! Onu duymaq, duyurmaq istərkən
Yaqar düşüncəmi bir şölə, bir zəhərli dikən.
Bütün həyatı çiçəkləndirən fəqət o... niçin,
Niçin əzilsin o, bilməm niçin sürüklənsin?!
Qadın – günəş, çocuq – ay... nuri ay günəşdən alır1.
Qadınız ölkə çabuq məhv olur, zavallı qalır.

Qadın əlilə fəqət bəxtiyar olur şu cihan,
O bir mələk... onu təqdis edər böyük Yaradan.
O pək sevimli, gözəl, incə, nazlı bir xilqət,
Onun ayaqları altındadır fəqət cənnət:
Qadın gülərsə şu ıssız mühitimiz güləcək,
Sürüklənən bəşəriyyət qadınla yüksələcək...

A n a

Haydı, gəl gedəlim quzum.

Q ı z

Ah, babamdan qorquyorum.

P e y ǵ ə m b ə r

Allah əsirgəsin, aman!
Vəhşiləri keçdi insan.

A n a

56

Qorqma! O hiç görməz səni!

Q ı z

Görsə öldürəcək bəni.

A n a

Evdə yoq, bizi tərək etdi,
Şimdi yol kəsməyə getdi.
Qorqma, annən dilənir də,
Verməz səni o namərdə.

P e y ǵ ə m b ə r

Tanrı yardımçınız olur,
Azğın cəzasını bulur.
(*Evi göstərir*)

Baq, şu evdə yaşayanlar
Pək mərhəmətli insanlar...
Bunlarda qan var, vicdan var,
Yuca Tanrıya iman var.
Burda qalın hər ikiniz,
O cəlladı görməyiniz.

A n a

(qızılə bərabər Peyğəmbərin ayaqlarına qapanır) Allah səndən razı olsun.

Peyğəmbər qollarından tutub qaldırır.

S ə i d

Gəlin, bir az rahat bulun.

57

X ə t t a b q ı z ı

Gəlin, hiç məraq etməyin.

P e y ğ ə m b ə r

(mənalı bir bəqışdan sonra)

Məhəbbətdir ən böyük din.

İçəri girərlər.

X ə t t a b q ı z ı

(Peyğəmbərə)

Aman, buyursanız siz də...

P e y ğ ə m b ə r

Xayı, bən getmək istərim...

X ə t t a b q ı z ı

Bir az saqlanınız bizdə,

Qəzəblənmiş bəradərim...

P e y ğ ə m b ə r

(sözünü kəsərək)

Lakin Tanrının qəzəbi

Onunkindən daha müdhiş...

X ə t t a b q ı z ı

Ah, qorqarım, pək əsəbi,

Bəlkə doğar çirkin bir iş.

58

P e y ğ ə m b ə r

Sən get, şu kimsəsizləri
Avut, barındır, əkmək ver.
Böyük Tanrı Peyğəmbəri
Hər an bələdan hifz edər.

Qadın onun əlini öpər, müztərib baqışlarla içəri girər və qapıyı qapar.
Bu mənzərəyi uzaqdan görünən Nəim ilə Topal seyr edərlər.

N ə i m

Yazıq şu Xəttab oğluna,
Peyğəmbərə kin bəsliyor.
Həmşirəsi uymuş buna,
Din içində din bəsliyor.

Peyğəmbər dalğın adımlarla məzarlıqda bir daş üzərində oturub düşünür. Bu sırada qız, oğlan bir yığın çocucq aşağıdakı şərqiylə söyləyərək gəlir və hər parça bitdikdə əl çalar, oynarlar.

Ç o c u q l a r

Diyor göydə bağçalar var,
Orda çiçəklər nur saçar,
İnsan mələk kibi üçar...
İstəməm, masaldır onlar,
Bən vuruldum yalnız sana
Vətən! Ah, sevgili ana!

Dün bir quş gördüm yaralı,
Düşmüş yurdundan aralı.
Dişlərdi köksünü çalı,
Söylərdi sanki hər halı;
Vəhşi qartal qıydı bana,
Vətən! Ah, sevgili ana!
59

Bir qaç çocucq ıslıq çalaraq yerdən daş parçaları alıb Peyğəmbərə
atar, o çəkilib getmək istərkən Baş kahin yanında birinci, ikinci, üçüncü rəis və iki kahin olduğu
halda qarşı tərəfdən çıxarlar.

B a ş k a h i n

(Peyğəmbəri göstərir, istehzalı bir tevrlə)

İştə əngin fəzaların
Qəhrəman nümayəndəsi!

İştə Latü Üzzaların
Böhtançı bir xanəndəsi!

B i r i n c i r ə i s

Görünür bizdən bıqmış da,
Şimdi başqa yol gediyor.
Diriləri bıraqmış da,
Ölülərə vəz ediyor.
İ k i n c i r ə i s

Tuhaf!.. Bən Xəttab oğlunu
Sadiq bilirdim əhdinə.
Hənuz sağ bıraqmış bunu,
Əski keyfindədir yenə.

Ü ç ü n c ü r ə i s

Qüsur yoq onda, hər kəscə
Bəllidir ki, o pək cəsür...

(Peyğəmbərə işarətlə)

Bəlkə hərif sehr etmiş də,
Yalnız ona görünmüyor.

60

P e y ğ ə m b ə r

Sus! Allahın Peyğəmbəri
Pək uzaqdır o işlərdən.
Onun sehidir sözləri
Varmı qarşılıq söyləyən?!

B a ş k a h i n

(son dərəcə qızğın)

Bilməm niçin sarsılıb da
Göylər yerə dökülmüyor?
Bilməm niçin savrulub da
Şu dünya alt-üst olmuyor?
Ah, o məbudlar ki, bizə
Altın verir, şöhrət verir,
O bütlər ki, ölkəmizə
Həyat verir, qüvvət verir;
Hiç rəvamı dünkü yetim
Onları təhqir etsin də,

Biz kənardan seyr edəlim,
O sağ qalsın yer yüzündə?!

Bu sırada ətrafda qadın, çoluq-çocuq toplaşib dinlər.

P e y ğ ə m b ə r

Xayır, aldanma, ey zavallı bəşər,
Səncə qalibmi xeyrə fitnəvü şər?
Əlverir qəflət, istəməz tüğyan,
Səni er-gec həlak edər isyan.

(Yerdən bir avuc topraq alıb havaya savurur) Sən nəsin? İştə bir avuc topraq!
Baq, düşün! Kibri at, qüruru bırağ.
Əyri yoldan çəkil, fəsadı unut!
61

Əvət, ancaq düşün də haq yolu tut.

(Məzarları göstərir, qızğın və həyəcanlı)

Var, səninçin də böylə bir gün var,
Bir gün əldən çıxar şu altınlar.
Həp susar tapdığın sənəmlər, əvət
Yardım etməz güvəndiyin şöhrət.
Həp sönər duyduğun şərəf, iqbal;
Tanrıdan başqa hər nə varsa, xəyal!..

Ü ç ü n c ü r ə i s

Arqadaş, söylənmə artıq
Biz dinləməkdən usandıq.
Vaz keç də sən bu sözlərdən,
Qarşılıq hər nə istərsən:
Altın, riyasət, gözəl qız,
Hər şey verməyə hazırız.
P e y ğ ə m b ə r

Yoqsulluq ən böyük sərvət,
Qarşımda hiçdir rəyasət.
Xayır, istəməm, gözəl qız,
Sevgilim Tanrıdır yalnız.
Çünki ən son pənah odur,
Ona tapanlar qurtulur.
Hətta günəşi sağıma,
Ayı soluma qoysanız;
Fikrimdən dönəməm əsla,
Bir qul yaşarmı Tanrısız?

(Gedəcəkdir olmur)

B a ş k a h i n

Getmə, bir dur, ah, nəyəyə?

62

P e y ğ ə m b ə r

Haqq əmrini yetirməyə;
Kim eşitsə nicat bulur.
Kim rədd etsə həlak olur,
Haq sevən arqamca gəlsin;
Korlar qəhr olub əzilsin.

(Saymazca və məğrur adımlarla uzaqlaşır)

B a ş k a h i n

Ah, şu uğursuz səbei
Yaqar bəni atəş kibi.

(Camaata heyrat və hiddətlə)

Həp baqar, həp susarsınız,
İsyən etməzmi qanınız?
Məzarlıqda yatanlarla
Yoq sizin fərfiniz əsla.

C a m a a t d a n

– Ah, o xain məhv olmalı!
– Şimdi cəzayı bulmalı!
– Haydı, yoldan çevirməli!
– Susdurmalı, öldürməli!

Qadınlar və çocuqlar yerdən daş parçaları alır, Nəim ilə Topaldan başqa hər kəs gurultu ilə Peyğəmbər getdiyi tərəfə doğru yürür. Eyni zamanda göy gürlər.

T o p a l

Haydı gəl, biz də bərabər gedəlim,
Gəl şu Peyğəmbəri bir seyr edəlim.

63

N ə i m

Fəzlədir bəncə şu yersiz həyəcan,
Nə imiş sanki o bədbəxt insan...

Ş ə m s a

(Nədimə ilə bərabər gəlir)

Bu nə, yahu, bu nə dəhşət əcəba?
Sarsılır hər təməmindən dünya.

N ə i m

(müstəhzi)

Göylərin elçisi mərac ediyor,
O böyük baş içimizdən gediyor.

Ş ə m s a

Nə demək? Anlamadım, söylə, nə var?
T o p a l

Verdi hər kəs onu edamə qərar.

Göy gurultusu kəsilir.

Ş ə m s a

(Nədiməyə)

Pək yazıq! Gəl baqalım bir bu nə hal,
Ah, o layıqmi ki, olsun pəmal?

(Sürətli adımlarla camaat getdiyi tərəfə gedərlər) N ə i m
64

(istehzalı təbəssümlə Şəmsayə)

Hiç təlaş etmə, o artıq getdi,
Çünki göylərdəki tufan bitdi.

T o p a l

(qarşı tərəfə baqar)

Şuna baq!..

N ə i m

Kimdir o?

T o p a l

Xəttab oğlu!

N ə i m

(baqar)

Nə də qızgın! Gözü al-qanla dolu...
(Kinli baqışlarla gələn Xəttab oğluna)

Bunca hiddət əcəba, söylə, nədən?

X ə t t a b o ğ l u

Onu öldürməyə əzm etdim bən,
Kimə sorsam, buradan keçdi diyor,
Ararım, yoq, görünür sehr ediyor.

N ə i m

(istehzalı təbəssümlə qafasını oynadır)
65

Onu öldürmə, xayır, başqası var,

(evi göstərir)

Burda bir zəvc ilə bir zəvcə yaşar...

X ə t t a b o ğ l u

Şu qadın bəlli, bənim həmsirəm.

N ə i m

İştə Peyğəmbərə onlar məhrəm,
Çıqmıyor hiç birinin gərçi səsi.
Yeni din aşığıdır hər ikisi;
Öncə onlardır, əvət, məhv olacaq...

X ə t t a b o ğ l u

(qılıcını yarıya qədər çəkər, son dərəcə sinirli) Sus, Nəim! Ah, nə diyorsun, bana baq!
Kəbə məbudlarına and olsun,
Doğru çıqmazsa sözün, məhv oldun!
N ə i m

Xayı, əsla; bana layiqmi yalan?

(İstehzal qəhqəhlə)

Şanlı Peyğəmbəri əlan buradan,
Baq, şu evdən çıxıyorkən gördüm.

(Topal ilə bərabər uzaqlaşır)

X ə t t a b o ğ l u

66

(çılğın)

Ah, ölüm! Onlara dəhşətli ölüm!..

(Qarıyı çalmağa başlar. İçəridən gələn xoş ahəng bir qadın səsi diqqətini cəlb edər, durub dinlər)

E ş i d i l ə n s ə s

Ulu Tanrı, o görünməz yaradan
Əmr edər yalnız ədalət, ehsan.
O, fəna işləri, fəhşiyatı
Nəhy edər, varlığının isbatı
Şu təbiət, şu məhabətli fəza...
Onca birdir: ulu, zəngin, füyqəra.

Qarıyı bir daha şiddətlə çalar. Səid ilə rəfiqəsi çıxar. Xəttab qızı əlindəki yazılı bir parça dəriyi həməən qoltuğuna saqlar.

X ə t t a b o ğ l u

(Səidə)

Bana baq, doğrumu, əcdadımızın
Bırağıb dinini oldun xain?

(Sükut)

Niyə susdun, niyə susdun böylə?
Şaşırıb durma, cəvab ver, söylə!

X ə t t a b q ı z ı

Fəzlə israr ediyorsun, yetişir.

X ə t t a b o ğ l u

(Səidə)

67

Səni zənn etməz idim bunca həqir.

(Qılıc parlar)

İştə, al!

(Araya girən həmişirəsinin başı yaralanır, fısqıran qan alnını və köksünü boyar)

X ə t t a b q ı z ı

Ah, yaralandım, eyvah!

X ə t t a b o ğ l u

Söylə, həmişirə! Bu söz doğrumu, ah?!

X ə t t a b q ı z ı

Doğru, pək doğru, əvət, Peyğəmbər
Bizcə ən şanlı, böyük bir rəhbər...
Onun Allahına iman etdik,
Duyğusuz bütlərə isyan etdik.
Qorqumuz yoq, eyi bil, hər ikimiz
Haq için can ilə başdan keçəriz.

(Köksünü açar)

İştə öldür! Acıdan qurtuluruq,
Qavuşub Tanrıya məsud oluruq.

X ə t t a b o ğ l u

(əvvəlki mətanəti söndiyü halda, həmişirəsinə) Bir taqım ayət oqurdun da dəmin,
Onu göstər bana!

68

X ə t t a b q ı z ı

Olmaz!

X ə t t a b o ğ l u

Bu niçin?

X ə t t a b q ı z ı

Etmədin bəlkə riayət, hörmət.

X ə t t a b o ğ l u

Edərim.

X ə t t a b q ı z ı

And iç!

X ə t t a b o ğ l u

İnan!

X ə t t a b q ı z ı

İştə!

(Yazılı dəri parçasını çıxarıb verir)

X ə t t a b o ğ l u

Əvət!

(Şaşqın və vurulmuşcasına oqur)

“Ulu Tanrı, o görünməz yaradan
Əmr edər yalnız ədalət, ehsan.
O, fəna işləri, fəhşiyatı
69

Nəhy edər, varlığının isbatı
Şu təbiət, şu məhabətli fəza...
Onca birdir: ulu, zəngin, füqərə”.

(Sarsılmış bir halda)

Nə ilahi, nə müqəddəs ilham!
Duyduğum yoq şu fəsahtə də kəlam.
Bəni əfv eylə, mələk həmsirəm,
Doğru din... qalmadı əsla şübhəm.

*(Həmşirəsini qolları arasına alır və əlindəki məndil ilə
yarasının qanını silər)*

Yaranı şimdiki sarıb bən gedərim,
O böyük dahiyə iman edərim.

(İçəri girərlər)

Azacıq sonra Peyğəmbər qana boyanmış və başı sarınmış olduğu halda Şəmsa ilə Nədimənin yardımını ilə gəlir.

Ş ə m s a

(Nədiməyə)

Daha dur, bir qadar etsin rahat.

P e y ğ ə m b ə r

(əlini ağzına götürür, acı bir fəryad ilə)

Dişlərim! Ah, qırılıb oldu səqət.

(Böyük bir daş üzərinə oturur)

Ş ə m s a

(əlini onun omuzuna qoyaraq)

70

Ağrıdır, bəlkə bir az sonra keçər,

Ölmədin, iştə bu dünyaya dəyər.

P e y ğ ə m b ə r

Səni pək başqa tanırdım, lakin
Bir mələkdən daha munis qəlbin.
Duyğusuz bütlərə vurğun cühələ
Daha xoşdur sana aciz qul ola.

Ş ə m s a

Latü Üzza səni qurtardı dəmin,
Yenə təhqir ediyorsun, bu niçin?

P e y ğ ə m b ə r

(sinirli)

Latü Üzzamı? Çəkil, sus, dəf ol!

Ş ə m s a

Uçurum – izlədiyin qorqulu yol.

P e y ğ ə m b ə r

Qorqu yox, izlədiyim haq yoludur,
Yaradan, öldürən ancaq bir odur.
Hər nə mevcud isə xilqətdə onun,
(*Şəmsaya işarətlə*)

Bu gözəllik, bu lətafət də onun.

Ş ə m s a

Bana baq!

71

P e y ğ ə m b ə r

(*əlilə rədd edər*)

Haydı, çəkil get, yetişir.

Ş ə m s a

(*məğrur və istehzal təbəssümlə*)

Bir gözəl bunca edilməz təhqir.

P e y ğ ə m b ə r

Bən gözəllərdə gözəl ruh ararım,
Ruhu düşkünləri çirkin sayarım.
Bir gözəl levhə ki, yapmış rəssam,
Daha xoşdur ona məftun olsam.
Tanrı eşqilə yanan haq nuru
Səndə yox, durma, çəkil get!.. Doğru,
Zahirin xoşsa da bədbatınsın,
Bu gözəlliklə, əvət, çirkinsin.

Ş ə m s a

(*pək fəna sarsılır*)

Yox, bu təhqirə dayanmam əsla.

(*Nədiməyə*)

Gedəlim.

P e y ğ ə m b ə r

İştə açıq yol!

Ş ə m s a
72

(hiddət və nifrətlə ətrafa)

Budala!

(Peyğəmbərə)

İstədim bən səni məsud edəyim,
Duymadın qəlbimi, artıq nə deyim?

P e y ğ ə m b ə r

Bəni haq düşmanı məsud edəməz,
Tanrısız bir qızın eşqində nə həzz?

Ş ə m s a

Düşman olsam da sənin Tanrına bən,
Sana hörmət duyarım, ah, bilsən!

P e y ğ ə m b ə r

(sözünü kəsərək əli ilə rədd edir)

İstəməm... öylə məhəbbət, hörmət
Doğurur bəndə tükənməz nifrət.

Ş ə m s a

(acı təbəssümlə Peyğəmbərə)

Nə könül varmış, əvət səndə, nə hiss.

(Nədimə ilə bərabər uzaqlaşır)

P e y ğ ə m b ə r

Saçların pək uzun, əqlin naqis.

73

Ş ə m s a

(dönər, məğrur və sərt bir bəqişlə)

Naqis olsam da kəmalın bəndən,
Varlığın, həm də zəvalın bəndən.

(Gedərlər)

Hava qararmağa başlar, Mələk nurlar və təbəssümlər içində
Peyğəmbərin qarşısına enər.

M ə l ə k

Ey ulu Tanrı elçisi!
Göydən sana müjdələr var.
Yüksək mələklərin səsi
Hər birdən səni alqışlar.
Mübarək alnında açan
Eşqin qanlı qönçələri;
Çiçəkləndirəcək, inan,
Ən parlaq səhifələri.
Böyük dahilərin payı
Hər olmuş mızraq, qılıç, oq.
Onlardakı fırtınayı
Susdurmaz daş, dikən, yumruq.
Qorqma, söylə! Şəfəq sökər,
Bir gün qaranlıq sıyrılır;
Hər kəs qarşında diz çökər,
Xain silahlar qırılır.
İzlədiyin pənbə yıldız
İssız bir hiçlikdən gülər.
Səndən insanlara yalnız
Sevgili, tatlı busələr.

(Çəkilir)

İ s k e l e t

74

(boş məzardan çıxar, qorqunc və istehzalı qəhqəhələrlə) Busə, həp busə! İştə şeirü xəyal,
Busə, həp busə! Daima bu sual?!
Busə pək tatlıdır mələklər için,
Sevgi xoşdur duyan yürəklər için.
Busədən həzz edərmi bir qaplan?
Sevgi anlarmı hiç zəhərli yılan?
Qanıçən, kinli, möhtəris qartal
Kirli dırnaqlarilə bulsa məcal,
Qoparıb parçalar, didər, əsəbi

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.